

Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη
SYNTHESIS
ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Σκίτσο Τάκη Καλμούγου, 1929

Η αγωνία μου έγκειται σε τούτο: ακατάπαυτα ν' αγωνιζόμαι της θέσης τούτης και της αντίθεσης να βρω τη Σύνθεση. Νίκος Καζαντζάκης, Αίγινα, 12/2/1944

№ 52 - Απρίλιος 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Κύριο άρθρο.
- Εκδηλώσεις.
- Η επιθεώρηση *Le Regard crétois*.
- Νέες δημοσιεύσεις.
- Λειτουργία της ΔΕΦΝΚ.
- Μεταφράσεις στα ελληνικά από τον Νίκο Καζαντζάκη.
- Κείμενα του Νίκου Καζαντζάκη.
- Διευκρινίσεις.
- 2020: «Ετος Μελίνα Μερκούρη».
- Εις μνήμην.
- ΔΕΦΝΚ: επαφές.

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Λόγω της διασποράς του κορονοϊού (covid-19) σε όλες τις ηπείρους, η ΔΕΦΝΚ ανέστειλε τις περισσότερες εκδηλώσεις της το πρώτο εξάμηνο, ιδιαίτερα στην Αυστραλία, Ελλάδα, ΗΠΑ, Καναδά, Μαρόκο και Τυνησία. Έκανε το αυτονόητο.

Πράγματι, αυτή η πανδημία αφορά όλον τον κόσμο και ο κάθε πολίτης οφείλει να σέβεται χωρίς ενδοιασμούς τις οδηγίες των αρχών, ιδιαίτερα να παραμένει σπίτι του.

Αυτή η κατάσταση δίνει την ευκαιρία σε κάθε άνθρωπο να σκεφτεί για την έννοια της ζωής, την κοινωνία μας, την προστασία της φύσης, την υπευθυνότητα, την αλληλεγγύη, γενικά τις πραγματικές αξίες.

Είναι θέματα τα οποία ανέφερε ο Καζαντζάκης στα βιβλία του και στην αλληλογραφία του και διατηρούν όλη τους την επικαιρότητα. Θα ήταν χρήσιμο να τα διαβάσουμε ή να τα ξαναδιαβάσουμε.

Αναφερόμαστε ιδιαίτερα στο ακόλουθο απόσπασμα των συνομιλιών που είχε ο μεγάλος Κρητικός το 1957 στο Γαλλικό ραδιόφωνο με τον Pierre Sipriot (μεταφρασμένες από την Μαρία Φλετορίδου θα δημοσιευτούν φέτος από τις Εκδόσεις Καστανιώτη): «Ένας πραγματικός μυθιστοριογράφος δεν μπορεί παρά να ζει στην πραγματικότητα της εποχής του, και ζώντας αυτή την πραγματικότητα, συνειδητοποιεί την ευθύνη του. Προσπαθεί λοιπόν να βοηθήσει τους όμοιούς του να αντιμετωπίσουν και να λύσουν, όσο είναι δυνατόν, τα αγωνιώδη προβλήματα της εποχής του. Ο μυθιστοριογράφος, αν συνειδητοποιεί την αποστολή του, προσπαθεί να ωθήσει την πραγματικότητα να πάρει τη μορφή που του φαίνεται πιο αντάξια του ανθρώπου. Σήμερα, ένας συγγραφέας, αν είναι πράγματι δραστήριος, είναι ένας άνθρωπος που υποφέρει και ανησυχεί βλέποντας την πραγματικότητα. Οδηγείται να συνεργάζεται με όλες τις δυνάμεις του φωτός, που επιβιώνουν ακόμα, και να συμβάλει, ώστε το βαρύ πεπρωμένο του ανθρώπου να προχωρήσει λίγο. Αν σήμερα ο συγγραφέας μένει πιστός στην αποστολή του, είναι αγωνιστής... »

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ελλάδα

- Θεσσαλονίκη, 7 Φεβρουαρίου και Γρεβενά, 9 Φεβρουαρίου. Η Έλενα Αβραμίδου, καθηγήτρια Νεοελληνικών στο Πανεπιστήμιου του Πεκίνου και Πρόεδρος του Κινέζικου Τμήματος της ΔΕΦΝΚ, παρουσίασε ενώπιον πολυπληθούς κοινού το βιβλίο της «Νίκος Καζαντζάκης, η απω-ανατολική ματιά».
- Θεσσαλονίκη, Διεθνής Έκθεση Βιβλίου. Το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού μας πληροφόρησε ότι Έκθεση, προγραμματισμένη αρχικά από τις 7 μέχρι τις 10 Μαΐου 2020 θα λάβει χώρα από τις 29 Οκτωβρίου μέχρι την 1 Νοεμβρίου 2020.

Ελβετία

- Γενεύη, κατοικία του Γενικού Πρόξενου της Ελλάδας, 5 Μαρτίου 2020. Διάλεξη του Γιώργου Στασινάκη με θέμα «Ο Νίκος Καζαντζάκης και η Μέση Ανατολή». Ο ομιλητής αναφέρθηκε επίσης στις εντυπώσεις του από το ταξίδι του στην Παλαιστίνη και στο Ισραήλ (15-21 Φεβρουαρίου 2020). Η εκδήλωση διοργανώθηκε από το Ελβετικό Τμήμα της ΔΕΦΝΚ, που προεδρεύει η Rozmi Pahlisch.

Καναδάς

- Οττάβα, 16 Φεβρουαρίου 2020. Το νέο Τμήμα παρουσίασε στο Σύλλογο Κρητών ένα τοκιμαντέρ για τον Νίκο Καζαντζάκη.

Κούβα

- Σαντιάγο. Το τοπικό Τμήμα της ΔΕΦΝΚ, που προεδρεύει η Dianelis Zaldivar, συνεχίζει τις δραστηριότητές του. Δημιούργησε μία σελίδα facebook «Sociedad Amigos Nikos Kazantzaki. Santiago de Cuba» και οργάνωσε στις 20 και 28 Φεβρουαρίου 2020 προβολή της ταινίας «Ο Τελευταίος πειρασμός του Χριστού».

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΑΤΙΑ | THE CRETAN GLANCE |
LA MIRADA CRETENSE

Λόγω των γεγονότων, το τυπογραφείο ανέστειλε τη λειτουργία του. Ως εκ τούτου, η εκτύπωση του τελευταίου τεύχους της επιθεώρησης αναβάλλεται.

Περιεχόμενα του τεύχους 46 - Δεκέμβριος 2019

Κείμενα του Νίκου Καζαντζάκη (στα γαλλικά, ελληνικά, αγγλικά και ισπανικά).

- Η μάνα, ο παππούς.
- Αλληλογραφία με τη «Μουντίτα». Νίκος Καζαντζάκης - Έλλη Λαμπρίδη.

Μελέτες

- Κατερίνα Ζωγραφιστού: Ο Σεφέρης γράφει για τον Καζαντζάκη.
- Γιώργος Στασινάκης: Ο Καζαντζάκης στην Ελβετία (στα γαλλικά).

- Basilius Bernt Groen: *Ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Blaise Pascal* (στα αγγλικά).

- Miguel Castillo Didier: *Η τραγωδία «Χριστόφορος Κολόμβος» του Νίκου Καζαντζάκη* (στα ισπανικά).

Βιβλία

Υπενθυμίζουμε ότι η επιθεώρησή μας, μοναδική στο είδος της, δημοσιεύεται από το 1990 στα γαλλικά, αγγλικά, ελληνικά και ισπανικά. Σκοπός της είναι να κρατήσει ζωντανή την αγάπη του αναγνωστικού κοινού για τον Νίκο Καζαντζάκη και να συμβάλει στη διεθνή προβολή του έργου του. Κάθε τεύχος περιλαμβάνει ανέκδοτα ή ελάχιστα γνωστά κείμενά του, ξεχασμένα ή αδημοσίευτα ακόμα, αξιόλογες μελέτες, μαρτυρίες, ανέκδοτες φωτογραφίες κ.ά. Στα 30 χρόνια της δημοσίευσής της έχει παρελάσει από τις στήλες της μια πλειάδα από τους καλύτερους παγκοσμίως ειδικούς μελετητές του Καζαντζάκη. Πρέπει να σημειωθεί ότι είναι η μοναδική περιοδική έκδοση που είναι αφιερωμένη αποκλειστικά σε Έλληνα συγγραφέα ή ποιητή. Το εξώφυλλο σχεδίασε ο μεγάλος Ελβετός ζωγράφος, γραφίστας γλύπτης και υαλοτέχνης Hans Erni.

Τον Δεκέμβριο του 2014 η ΔΕΦΝΚ δημοσίευσε στα ελληνικά και γαλλικά ένα **Ευρετήριο** των τευχών 1-40 (1990-2014). Το ευρετήριο αυτό είναι απαραίτητο για τη μελέτη και την ανάλυση του έργου του Νίκου Καζαντζάκη. Είναι στη διάθεσή σας.

ΝΕΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Στα γαλλικά

• René Bouchet: «Les racines et l'exil» [Οι ρίζες και η εξορία]. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Dijon, 2020. Σε αυτό το δοκίμιο, ο φίλος μας René προτίθετε να διακρίνει, στα κύρια έργα του Καζαντζάκη, τα ίχνη μιας πορείας που προσπαθεί να συμβιβάσει την προσήλωση στην καταγωγή του και την επιθυμία του να γυρίζει τον κόσμο. Αυτή η αναζήτηση της ελευθερίας μέσα από τα ταξίδια, προϋπέθετε τη διατήρηση σαν ένα εφόδιο αυτό που ο συγγραφέας ονομάζει «κρητική ματιά». Πρόκειται για ένα εξαιρετικό δοκίμιο που πρέπει να διαβαστεί.

Στα ελληνικά

• Άλκης Ρήγος: «Ο πολιτικός Καζαντζάκης», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020.

• Χρήστος Τσαντής: «Νίκος Καζαντζάκης. Ένα πουλί πάνω από την άβυσσο», Δοκίμιο, Εκδόσεις Ραδάμανθυς, Χανιά, 2020.

• Δημήτρης Γκιώνης: «Για τέσσερις λόγους...», Εκδόσεις Άγκυρα, Αθήνα, 2020. Ο γνωστός δημοσιογράφος αφιερώνει ένα κεφάλαιο στον Καζαντζάκη και τις γυναίκες του.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΕΦΝΚ

Νέα Τμήματα

• **Ιρλανδία**, Δουβλίνο, 9 Φεβρουαρίου 2020. Με τη βοήθεια της Ελληνικής κοινότητας, Έλληνες και Ιρλανδοί θαυμαστές του μεγάλου Κρητικού ίδρυσαν παράρτημα της ΔΕΦΝΚ, με πρόεδρο τον Παντελή Γουλάρα.

• **Καναδάς**, Οττάβα, 7 Ιανουαρίου 2020. Η δυναμική Κατερίνα Δημητρίου και μία ομάδα λάτρεις του Νίκου Καζαντζάκη ίδρυσαν Τμήμα στην πρωτεύουσα του Καναδά.

Τους ευχόμαστε καλή επιτυχία και τους διαβεβαιώνουμε ότι θα έχουν όλη την υποστήριξη της ΔΕΦΝΚ.

Γενική Συνέλευση του Ελβετικού Τμήματος

• *Γενεύη*, 25 Ιανουαρίου 2020. Έκανε απολογισμό των δραστηριοτήτων του από το 2016 μέχρι 2019 και παρουσίασε τις εκδηλώσεις του τα επόμενα χρόνια. Εξέλεξε νέο Διοικητικό

Συμβούλιο που αποτελείται από: Rozmi Pahlisch, Πρόεδρο, Joanna von Burg, γραμματέα, Claudette Falatakis, ταμιά, William Griffiths, μέλος, Marie-Jeanne Bosia-Berberat, υπεύθυνη για την ιταλόφωνη Ελβετία, Μαρία Αργυρίου, υπεύθυνη για την γερμανόφωνη Ελβετία, Σπύρο Κοκολάκη και Δημήτρη Τζάνο, ελεγκτές λογαριασμών.

Παγκόσμια Γενική Συνέλευση

Θα λάβει χώρα στο Μόντρεαλ στις 17 και 18 Οκτωβρίου 2020.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Αρχαίων Ελλήνων

– Όμηρος: *Ιλιάδα*, σε συνεργασία με Ι. Θ. Κακριδή, Βιβλιοπωλείο Εστία, Αθήνα, 1955.

– Όμηρος: *Οδύσσεια* σε συνεργασία με Ι.Θ. Κακριδή, Βιβλιοπωλείο Εστία, Αθήνα, 1955.

– Πλάτων, *Δημόδοκος, Σίσυφος, Κλειτοφών, Ίων, Μίνως*, Εκδόσεις Φέξης, Αθήνα, 1912.

– Πλάτων, *Αλκιβιάδης – Αλκιβιάδης Β΄*, Εκδόσεις Φέξης, Αθήνα, 1912.

Μεταφράσεις – διασκευές παιδικών βιβλίων

Εκδόσεις Δημητράκου

– Jules Verne, *Οι πειραταί του Αιγαίου, 1931, Περιπέτειες ενός Κινέζου στην Κίνα, 1931, Η χώρα των αδαμάντων, 1931, Ο γύρος του κόσμου εις 80 μέρες, 1931, Από τον Καύκασο στο Πεκίνο, 1942, Η πλωτή πολιτεία, 1942, Μιχαήλ Στρογκόφ, 1942, Ροβήρος ο Κατακτητής, 1943, Άνω κάτω, 1944,*

Εκδόσεις Ελευθερουδάκη

– Dhan-Gopal Mukerji, *Ο ελέφας Καρί, 1931.*

– Edward George Bulwer-Lytton, *Οι τελευταίες ημέρες της Πομπηίας, 1933.*

– Thomas Mayne Reid, *Οι νέοι Ροβινσόνες, 1933.*

– Harriet Beecher Stowe, *Το καλύβι του μπαρμπα-Θωμά, 1933.*

– Waldemar Bonsels, *Μάγια η Μέλισσα, 1931.*

– Charles Dickens, *Όλιβερ Τουϊστ, η ιστορία ενός ορφανού παιδιού, 1933.*

– Alphonse Daudet, *Το μικρούλικο.*

– Jonathan Swift, *Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ, 1931.*

ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Συνάντηση με τον ποιητή Κωνσταντίνο Καβάφη

Τέλη Δεκεμβρίου 1926 και αρχές Ιανουαρίου 1927, ο Νίκος Καζαντζάκης επισκέφτηκε την Αίγυπτο. Συνάντησε στην Αλεξάνδρεια τον Κωνσταντίνο Καβάφη. Αναφέρει αυτή τη συνάντηση στο βιβλίο του *Ταξιδεύοντας: Ιταλία - Αίγυπτος - Σινά - Ιερουσαλήμ - Κύπρος - Ο Μοριάς* (Εκδόσεις Καζαντζάκη, Αθήνα 1969).

Η πιο εξαιρετική πνευματική φυσιογνωμία της Αιγύπτου είναι χωρίς άλλο ο ποιητής Καβάφης. Στο μεσόφωτο του αρχοντικού σπιτιού του, προσπαθούσα να διακρίνω τη μορφή του. Ανάμεσά μας είναι ένα μικρό τραπεζάκι, γιομάτο ποτήρια με χιώτικη μαστίχα και ούισκι - και πίνουνε.

Μιλούμε για πλήθος πρόσωπα κι ιδέες, γελοίοι, σωπαίνουμε, και πάλι αρχίζει, με κάποια προσπάθεια, η κουβέντα. Εγώ πολεμώ να κρύψω στο γέλιο τη συγκίνηση και τη χαρά μου. Να ένας άνθρωπος μπροστά μου, άρτιος, που τελεί τον άθλο της τέχνης με υπερηφάνεια και σιωπή, αρχηγός ερημίτης, κι υποτάσσει την περιέργεια, τη φιλοδοξία και τη φιληδονία στον αυστηρό ρυθμό μιας επικούρειας ασκητικής.

Έπρεπε να είχε γεννηθεί στο 15ο αιώνα στη Φλωρεντία, καρδινάλιος, μυστικοσύμβουλος του Πάπα, έκτακτος απεσταλμένος στο παλάτι του Δόγη, στη Βενετία, και επί πολλά χρόνια, πίνοντας, αγαπώντας, χαζεύοντας στα κανάλια, γράφοντας, σωπαίνοντας –να διαπραγματεύεται τις πιο σατανικές και πολύπλοκες και σκανδαλώδεις υποθέσεις της Καθολικής Εκκλησίας.

Ξεχωρίζω στα σκοτεινά, πάνου στο ντιβάνι, τη φυσιγνωμία του –πότε όλο έκφραση μεριστοφελική κι ειρωνεία και τα ωραία μαύρα μάτια του ζάφνου αστράφτουν μόλις πέσει απάνω τους μια μικρή αχτίδα από το φως των κεριών, και κάποτε πάλι γέρνει, όλο φινέτσα, παρακμή και κούραση.

Η φωνή του είναι γεμάτη ακκισμούς και χρώμα –και χαιρούμαι με τέτοια φωνή να διατυπώνεται η πονηρή, όλο κοκεταρία, βαμμένη, στολισμένη γραία αμαρτωλή ψυχή του. Έτσι που για πρώτη φορά τον βλέπω απόψε και τον ακούω, νιώθω πόσο σοφά μια τέτοια πολύπλοκη, βαρυφορτωμένη ψυχή της άγιας παρακμής κατόρθωσε να βρει τη φόρμα της –την τέλεια που της ταιριάζει- στην τέχνη και να σωθεί.

Ο εξωτερικά πρόχειρος μα σοφά μελετημένος στίχος του Καβάφη, η θεληματικά αλλοπρόσαλλη γλώσσα του, η απλοϊκή ρίμα του, είναι το μόνο σώμα που μπορούσε πιστά να περικαλύψει και να φανερώσει την ψυχή του. Σώμα και ψυχή στα τραγούδια του είναι ένα. Σπάνια στην ιστορία της φιλολογίας μας μια τέτοια ενότητα υπήρξε τόσο οργανικά τέλεια. Ο Καβάφης είναι από τα τελευταία άνθη ενός πολιτισμού. Με διπλά, ξεθωριασμένα φύλλα, με μακρό ασθετικό κοτσάνι, δίχως σπόρο.

Ο Καβάφης έχει όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά ενός εξαιρετικού ανθρώπου της παρακμής –σοφός, ειρωνικός, ηδονιστής, γόης, γιομάτος μνήμη. Ζει σαν αδιάφορος, σα θαρραλέος. Κοιτάζει ξαπλωμένος σε μια μαλακή πολυθρόνα από το παράθυρό του και περιμένει τους Βαρβάρους να προβάλλουν. Κρατάει περγαμινή με λεπτά, καλλιγραφημένα εγκώμια, είναι ντυμένος γιορτάσιμα, βαμμένος με προσοχή, και περιμένει. Μα οι βάρβαροι δεν έρχονται, κι αναστενάζει κατά το βράδυ, ήσυχα, και χαμογελά ειρωνικά για την απλοϊκότητα της ψυχής του να ελπίζει.

Κοιτάζω απόψε και χαιρούμαι τη γενναία αυτή ψυχή που αποχαιρέτα αργά, παθητικά, χωρίς δύναμη και χωρίς λιποψυχία, την Αλεξάνδρεια που χάνει.

– Μα δεν πίνετε καθόλου! Είναι χιώτικη, σας ορκίζομαι! Γιατί σωπάσατε;

Σκύβει και μου γιομίζει το ποτήρι, και το μάτι του για μια στιγμή έλαμψε με σαρκασμό κι ευγένεια. Μα εγώ σώπαινα, γιατί συλλογίζομαι το θαυμαστό του τραγούδι «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» και δεν του αποκρίνομαι, γιατί το έλεγα σιγά- σιγά από μέσα μου:

Σαν έξαφνα ώρα μεσάνυχτ' ακουσθεί αόρατος θίασος να περνά με μουσικές εξαίσιας, με φωνές- την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου που βγήκαν όλα πλάνες μη ανωφέλετα θρηνησεις. Σαν έτοιμος από καιρός, σα θαρραλέος, αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει. Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν ένα όνειρο, πως απατήθηκε η ακοή σου. Μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς. Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος, σαν που ταιριάζει σε που αξιόθηκες μια τέτοια πόλι, πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο κι άκουσε με συγκίνηση, αλλ' όχι με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα, ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους, τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου, κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Γράμμα στον Børje Knös, Σουηδό μεταφραστή για την «Αναφορά στον Γκρέκο»

Kurhaus Cademario, Lugano (Ελβετία) 10 Ιουλίου 1955

... Επιτέλους η Ελένη κι εγώ ησυχάζουμε. Εδώ λέω ν' αρχίσω το νέο έργο: «Επιστολές στον Γκρέκο», ένα είδος αυτοβιογραφίας και να εξομολογιέμαι στον Παππού μου τον Γκρέκο. Χτες ένας σοφός φίλος ο Helmut von Steinen, μου είπε πως ο Πετράρχης έγραψε «Επιστολές στον Κικέρωνα» που πολύ τον αγαπούσε. Χάρηκα: η ιδέα μου λοιπόν δεν είναι προσωπική, είναι μια παμπάλαιη ανάγκη του δημιουργού να κουβεντιάσει μ' έναν αγαπημένο νεκρό, που του 'χει εμπιστοσύνη, και να του πει τον πόνο του.

Τώρα κι Σεις ησυχάζετε στην εξοχή: τι θα πει για μας «ησυχάζουμε»; Θα πει: δουλεύουμε αυτό που εμείς θέμε κι όχι αυτό που η εξωτερική ανάγκη θέλει...

Γράμμα στον δημοσιογράφο Pierre Descargues που του ζητά γιατί έγραψε για τον «Άγιο Φραγκίσκο». Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Tribune de Lausanne» στις 26 Μαΐου 1957

Παρίσι, 1957

- Γράφω βιβλία, το λιγότερο - θα 'λεγε κανείς ανησυχαστικά, το καλύτερο, «φοβερά», γιατί πρέπει να ζαναλέμε στους ανθρώπους πως πάνε στην καταστροφή, πως ο κόσμος μας είναι στην άκρα του γκρεμού. Λίγοι, πολύ λίγοι συγγραφείς γνωιάζονται γι' αυτό: παίζουν με μικρές σεξουαλικές ιστορίες και ψυχανάλυση. Οι ζωγράφοι, οι μουσικοί, πιο ευαίσθητοι, μαντεύουν πως σιμώνει η λύση, ενώ οι συγγραφείς διασκεδάζουν με παιχνίδια παρακμής. Πρέπει να τους πούμε πως πλησιάζουμε το τέλος. Γράφω βιβλία για ν' αργοπορήσω το τέλος. Έγραφα τον «Άγιο Φραγκίσκο», γιατί η εποχή μας έχει ανάγκη από ήρωες που να είναι συνάμα και άγιοι. Κι αγαπώ ιδιαίτερα τον Άγιο Φραγκίσκο, έζησα πολύ καιρό στην Ασίζη. Δύο φορές μου έσωσε την ζωή: την πρώτη φορά όταν κοντέψαμε να πεθάνουμε στην κατοχή από την Πείνα στην Αίγινα: την δεύτερη φορά όταν κόντεψα να πεθάνω από ένα απόστημα στο μάτι...

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ

Ψευδώνυμο του Νίκου Καζαντζάκη

Ο καθηγητής Θεόδωρος Γραμματάς δημοσίευσε το 1982 στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων μία μελέτη με θέμα «Ψευδώνυμα: πρόσωπο και προσωπεία του Νίκου Καζαντζάκη». Αναδημοσιεύουμε μία περίληψη.

Πιστός σε μία ευρωπαϊκή παράδοση του 19ου αιώνα, ο Καζαντζάκης κάνει την εμφάνισή του στα ελληνικά γράμματα, χρησιμοποιώντας ψευδώνυμα.

Το 1906 δημοσιεύει την πρώτη του νουβέλα *Όφισ και κρίνο* με το ψευδώνυμο «Κάρμα Νιρβαμή» που συνταιριάζει δύο ριζικά διαστάμενες έννοιες. Το αφιερώνει στην «Τοτά» του (Γαλάτεια Αλεξίου, μετέπειτα σύζυγό του). Το δεύτερο ψευδώνυμο που χρησιμοποιεί είναι το «Πέτρος Ψηλορείτης» αποδίδοντας φόρο τιμής στο νησί του. Σε άλλα του κείμενα σε περιοδικά και εφημερίδες γράφει με το ψευδώνυμο «Ακρίτας Διγενής», τον γνωστό βυζαντινό ήρωα. Το τέταρτο ψευδώνυμο είναι «Α. Γερανός» που χρησιμοποιεί στην τραγωδία του *Οδυσσέας* που δημοσιεύει στο Αλεξανδρινό περιοδικό «Νέα ζωή» (Ιούνιος-Νοέμβριος 1922). Σε γράμματά του σε φίλους του υπογράφει «Nicoche de Prastova» (όπου με τον Ζορμπά εκμεταλλεύτη-

καν το γνωστό λιγνιτωρυχείο) και «Mohammed el Cheitan ben kazan» (από εκτίμηση στον αραβοαφρικανικό κόσμο). Τέλος στην πρώτη έκδοση στα γαλλικά του μυθιστορήματος *Τόντα Ραμπά, η Μόσχα έκραζε* [εβραϊκή λέξη που σημαίνει «Ευχαριστώ πολύ» και προφέρεται Τόντα Ραμπά], υπογράφει «Nikolai Kazan».

Ο Νίκος Καζαντζάκης και η Ορθόδοξη Εκκλησία

Παρά τις εξηγήσεις και τις διανεύσεις ορισμένοι συνεχίζουν να βεβαιώνουν ότι ο Καζαντζάκης αφορίστηκε από την Ορθόδοξη Εκκλησία και ότι δεν ενταφιάστηκε θρησκευτικά. Για πολλοστή φορά αναφέρουμε τα πραγματικά γεγονότα.

Είναι αληθές ότι η Ιερά Σύνοδος της Ελλαδικής Ορθόδοξης Εκκλησίας ήθελε να τον αφορίσει. Έστειλε τον φάκελο στο Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Ο Πατριάρχης Αθηναγόρας τον παρέδωσε στον Μητροπολίτη Πριγκηπονήσων Δωρόθεο. Αφού τον μελέτησε με μεγάλη προσοχή ανέφερε στον Πατριάρχη: «Παναγιώτατε ο Καζαντζάκης ήταν ένθεος. Τον διάβασαν οι άγιοι Πατέρες Αθηνών;» Η απάντηση του Πατριάρχη ήταν καταλυτική: «Τον διάβασαν, τον κατάλαβαν;» Ο ίδιος Πατριάρχης δήλωσε το 1961 στο Ηράκλειο Κρήτης τα εξής: «Ο Καζαντζάκης είναι μέγας και τα έργα του κοσμούν την Πατριαρχική βιβλιοθήκη». Το 2003, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, απαντώντας σε ερώτηση μιας φίλης στις ΗΠΑ, ανέφερε ότι «δεν ανεύρε τοιούτον αφορισμόν».

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η Ελλαδική Εκκλησία δεν μπορούσε να αφορίσει τον Καζαντζάκη για δύο λόγους: πρώτον διότι η Εκκλησία της Κρήτης υπάγεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και δεύτερον η Αντίπολις που ζούσε ο Καζαντζάκης εξαρτιόταν από την Μητρόπολη Θυατείρων, η οποία υπαγόταν στο κλίμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Μετά τον θάνατο του Καζαντζάκη στο Freiburg im Breisgau στις 26 Οκτωβρίου 1957, η σορός του μεταφέρθηκε στην Αθήνα σε γενική αδιαφορία των «διανοουμένων». Η Ελένη ζήτησε από την Αρχιεπισκοπή έναν εκκλησιαστικό χώρο για να καταθέσει τη σορό. Μετά την άρνηση της Αρχιεπισκοπής, η σορός έφτασε στο Ηράκλειο. Στις 6 Νοεμβρίου 1957, έγινε στον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Μηνά νεκρώσιμος ακολουθία χωροστατούντος του Μητροπολίτη Ευγένιου, 17 ιερών και πλήθος κόσμου (υπάρχει ένα βίντεο της Ελληνικής τηλεόρασης γι' αυτή την ακολουθία). Σημειώνουμε επίσης ότι η κηδεία του έγινε, με απόφαση του πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, «δημοσία δαπάνη», παρόντος και του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων Αχιλλέα Γεροκωστόπουλου.

Ο Καζαντζάκης είχε ζητήσει να ενταφιαστεί σε ένα ύψωμα για να αγναντεύει τα βουνά της Κρήτης και την θάλασσα, πράγμα το οποίο πραγματοποιήθηκε στο Μαρτινέγκο με ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Ηρακλείου. Τη σορό συνόδευσε μέχρι την τελευταία του κατοικία, σύμφωνα με την παράδοση της Εκκλησίας της Κρήτης ο νεότερος ιερέας ο πατήρ Σταύρος Καραπιωτάκης. Ήταν στρατιωτικός ιερέας και τιμωρήθηκε από τον Διοικητή του και όχι από την Εκκλησία της Κρήτης. Την ίδια τύχη είχε και ο Βασίλης Βασιλικός που υπηρέτούσε τότε στο ίδιο στρατόπεδο.

2020: «ΕΤΟΣ ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ»

Με την ευκαιρία συμπλήρωσης 100 ετών από την γέννησή της, το Υπουργείο Πολιτισμού ανακήρυξε το 2020 «Έτος Μελίνα

Μερκούρη». Η ΔΕΦΝΚ θα συμμετάσχει οργανώνοντας εκδηλώσεις στη Γαλλία, Ελλάδα και Ελβετία.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Πληροφορηθήκαμε με θλίψη τον θάνατο δύο πιστών φίλων.

• **Ελλάδα:** Κατερίνα Αγγελάκη - Ρουκ, ευαίσθητη ποιήτρια, βαφτισιμιά του Καζαντζάκη. Συμμετείχε σε εκδηλώσεις της ΔΕΦΝΚ στην Αθήνα, Αίγινα και στην UNESCO. Δημοσίευσε στο *Regard crétois* άρθρο με θέμα «Ο Καζαντζάκης και ο Βουδισμός».

• **Ουκρανία:** Serguei Féodossien, καθηγητής γαλλικών, πρώην υπεύθυνος της ΔΕΦΝΚ στην Ουκρανία. Έδωσε διαλέξεις για τον Καζαντζάκη και τον Παναίτ Ιστράτι στο Ηράκλειο, στην Αθήνα, στην Οδησό και στο Κίεβο. Δημοσίευσε άρθρο στο *Regard crétois* για το ταξίδι του Καζαντζάκη από το Μουρμάνσκ στο Βλαδιβοστόκ.

Απευθύνουμε στους συγγενείς τους τα θερμά μας συλλυπητήρια.

ΔΕΦΝΚ: ΕΠΑΦΕΣ

Κεντρική ταχυδρομική διεύθυνση

Case postale 2714
CH-1211 Genève 2 dépot
Suisse

E-mail

siankcdc@gmail.com

Ιστοσελίδες

www.amis-kazantzaki.ch www.amis-kazantzaki.gr
www.amigos-kazantzaki.org

Facebook

Στα ελληνικά

<https://www.facebook.com/amis.kazantzaki.gr>

Στα γαλλικά

<https://www.facebook.com/Société-Internationale-des-amis-de-Nikos-Kazantzaki-379350352815580>

Στα αγγλικά

<https://www.facebook.com/The-Ingnternational-Society-of-Friends-of-Nikos-Kazantzakis-2358603970881508>

Στα ισπανικά

<https://www.facebook.com/siank.mx>

Στα ιταλικά

<https://m.facebook.com/Societ%C3%A0-Internazionale-Amici-di-Nikos-Kazantzakis-388841255184673/>

© *SYNTHESIS*, τετραμηνιαίο ενημερωτικό δελτίο

Δημοσιεύεται από τη Συντονιστική Επιτροπή της ΔΕΦΝΚ, ανεξάρτητο πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που ιδρύθηκε στη Γενεύη στις 14 Δεκεμβρίου 1988. Σκίτσο: Τάκης Καλμούχος. Νόμιμη κατάθεση (Dépôt légal), αρ. 52, Απρίλιος 2020. ISSN 1764-6103. Διευθύντρια έκδοσης: Yvette Renoux-Herbert (Παρίσι). Ταχυδρομική διεύθυνση: B.P. 45, F-01633 Saint-Genis-Pouilly Cedex, France. Τιμή: 2 ευρώ.